

épült templom alapját ásatta ki, mely körül nagyobb számú soros sírokat is tárt fel. Ezekből II. Endre korabeli pénz, bronz és ezüst fülbevalók, ezüst gyűrű, több amethiszt és apró gyöngyök, kapcsok, szíjj-végek szedettek fel s tétettek be régiségtárunkba. A templom alapjának körvonalait, mivel azt előtte valamikor már mások feldúrták, nem lehetett megállapítanunk.

Kéktó és Kéktó-Rárós.

I. Rárós alatt.

Kera puszta.

A Tisza partján. Nevét és helyét a Kéró-ér és Kréta-sziget tartja fen. Azon helyek között említetik, melyeket Pósaí Nána comes 1266-ban a margit-szigeti apáczáknak hagyományozott.¹

Kopáncs vagy Rét-Kopáncs falu.

Cuppan	1036	Kopanch	1450	Kupanchi	1475
Cuppan	1138	Kopanch	1450	Kopanch	1475
Cupanchi	1219	Kopanch	1456	Reth Kopanch	1481
Cupanch	1231	Kopanch	1462	Ret Kopanch	1500

vány és nagy, koczka idomú homok-kő voltak, régiségtárunkba is beszállítatott. Valamennyi kőzet-faj honos Arad és Bihar megye területén is, t. i. Világos, illet. Tenke, Dézna és Belényes tájain, mely helyekkel a Körössel összeköttetésben állott Kakas-szék-ér a közlekedést igen megkönnyítette.

¹ Az oklevél Fejérnél, Cod. dipl. IV., III. 315—347.

Ret Kopancz	1520	Ret Kopanch	1560	Réti-Kopáncs	1722
Ret Kopancz	1551	Reth Kopancz	1561	Kopancs	1725
Re-Kopanczi	1552	Ret Kopanchy	1564	Kopancs	1726
Reth Kopancz	1555	Ret Kopanch	1566	Koppáncs	1752
Kopanch	1556	Rett Kopancz	1567	Rét-Kopáncs	1776
Ret Kopanc	1557	Rekpanczy	1574	Kopáncs	1792
Ret Kopanc	1558	Kopancz	1657	Kopáncs	1800
Kopancz	1559	Ret Kopancs	1667	Rét Kopáncs	1860
		Koppancs	1722		

A név származása bizonytalan, mert annak egyforma hangzás mellett több jelentése van. Nyelvünkön ismeretesek a kopács (máskép' bokor), a makk-kopáncs, dió-kopáncs (más alakja e két utóbbinak is: kopács);¹ kevésbé ismert a kopáncs madár vagy harkály,² melyek mindenikétől képződhetett a helységnevé. Azonban tudnunk kell azt is, hogy hajdan e szóról az ország más részein is neveztek el községeket. Így különösen gyakori volt az Krassómegye oláh vidékein.³ Előfordult Pozsegamegyében,⁴ a nógrádi szandzsákban (kettő),⁵ nem is említve a másutt előjövő Koppán, Kuppan, Koppánd, s több efféle helyneveket. Ez utóbbi világosan Koppán törzsre mutat, melyhez a -d vagy -cs képző⁶ egyaránt hozzájárulhatott. Koppán pedig, ez a pogánykori

¹ Törökben ez fatuskót jelent.

² Borovszky (II. 392.) ezt fogadja el.

³ Copaciu, Copach, Copasihu, Kopacu XIV. sz.-beli nevek. (Pesty, Krassóm. tört. II., I 29, 65, 132. III. 277.) Kopács oláhban fát jelent.

⁴ Kopáncs itt a Szekcsei Herczegek faluja 1446-ban. Magy. tört. tár. VI. 28.

⁵ Vélics, Magy. orsz. defterek I. 285.

⁶ Ezek példájára: Barancs, Dancs, Fékancs, Garancs, Gáncs, Grancs, Ináncs, Isztáncs, Iváncs, Karancs, Lapáncs, Pogancs, Sadáncs stb., melyek végén a -cs-t kicsinyítő képzőnek tekinthetjük.

személynév¹ a hely ős birtokosára utal,² mely név viselői egyébként az Árpádkorban elég számosan voltak³ főrangúak, mint a lázadó somogyi főispán, kit Venczellin legyőzött, és közönséges szolgák elegyesen, kiknek nevében és véreben a közös eredetet kimutatni nem lehet.

Bármint álljon a név dolga, mint a barbár kor történetéből láttuk, e helyen a legrégibb időktől fogva emberek laktak, kiket a beköltöző ős magyarok is itt találtak, mert a hely nagyobb vizektől környezett termékeny szigetet képezvén, védelemre, menekülésre és megélhetésre egyaránt alkalmas telepeket szolgáltatott. Nagy tava, a Kopáncsi-sík, különösen gazdag volt halakban.

S épen e halbőségénél fogva volt becses az ilyen hely a szerzetesek előtt, kik t. i. a bakonybéli benzések, I. István király által azt a szomszéd Pannanáddal együtt magoknak adó- | 1036 mányoztatták.⁴ A következő században azon

¹ Turul, 1885. 173.

² Ennek legrégibb alakjai: Cuppan (a demesi apátság alapító levelében több is 1138), Cupian (Kézai II., I. 9.), Kupan (Thúróczy. Schwandtnernél I. 416.) és Cupan (Bécsi k. krón. T. XXXIII). — De megfejtethető a név az ó-szláv kopanja (= kunyhó, mérték), a bolgár és albán kupan (= sulyok, szán) és az oláh kupanból (= czomb), sőt, Rómer szerint, a magyar kappan köznévből is. (Rómer, Magy. o. földirati és terményi állapota a közép korban. M. akad. ért. 1861., 368.) A Baranya megyei Koppány nevét a XIV. században tényleg Cappan, Kappan alakban írták. (L. Csánkynál: M. orsz. t. fr. II 498.).

³ A Koppány nemzetségről l. Wernert i. m. 150. lap. A név régibb változatai Capatan, Captan, Kapan steff. voltak (Lásd ezeket Knauznál is, Mon. eccl. Strig II. 33., 434). Mindez arra int, hogy az egyforma hangzású szokat általában egy közös gyökre visszavinni — óvakodjunk.

⁴ Az alapító levélben (Fejéjárnél I 328.) a «Tisza mel-
léki» (in Tiza) Nandur halastó említése után megnevez-

töméntelen számú jószágok közt, melyeket Álmos herczeg a dömösi apátságnak páratlan bőkezűséggel ajándékozott, Kuppán nevű hely öt volt. Ezek egyike az oklevél szerint Sunadi (Csanád) vidékén eső falucska volt, benne három tanya, melyek lakói, Lompu, Wolsu és ennek öcsese valának, kik bögréket (lagenas) készítettek.¹

Hogy a XIII. század elején már e néven állott fen a falu, a Várad Regestrumból tudjuk, mint a mely egy gyilkossággal vádolt pap ügyében egyik jótállónak a „Kupanchi falubeli Ábrahámot“ nevezi meg.²

Nem sokkal ezután Csák Miklós főispán végrendelezik e helyről, mint pusztáról, több | 1231 egyéb javakkal együtt fiának, Lőrincznek, hagyományozván azt.³ Tudjuk azonban, hogy Miklós úr végrendeletét később megváltoztatta. Ez után csak mintegy kétszáz év múlva, a Hunyadi | 1450 János hód-vásárhelyi beigtatóján találkozunk ismét a helység nevével, midőn t. i. ezen, a vidék történetére nézve nagy jelentőségű cselekményen a törvényes bizonyságok közt e falu birái és birtokosai is megjelentek — Nagy Tamás, Porkoláb Tamás és Kopáncsi János nemesek személyökben,⁴ kiknek egy része, t. i. János és Nagy Tamás, ugyan ez idő tájon az ide nem messze feküdt Ekend nevű tó perében is tanúskodott, mikor t. i. Csáki Ferencz emberei a tóban tiltott módon | 1450 halásztak.⁵ Általában úgy látszik, hogy a falu

tetnek a rendnek ajándékozott faluk és puszták közt első helyen: «Cuppán és Pananad».

¹ Az alap. levél Knauznál, Mon. eccl. Strig. I. 88—97.

² Várad Regestrum §. XLV.

³ Fejérnél, III., II. 228., 229.

⁴ Gr. Teleki, Huny. kor. X. 256.

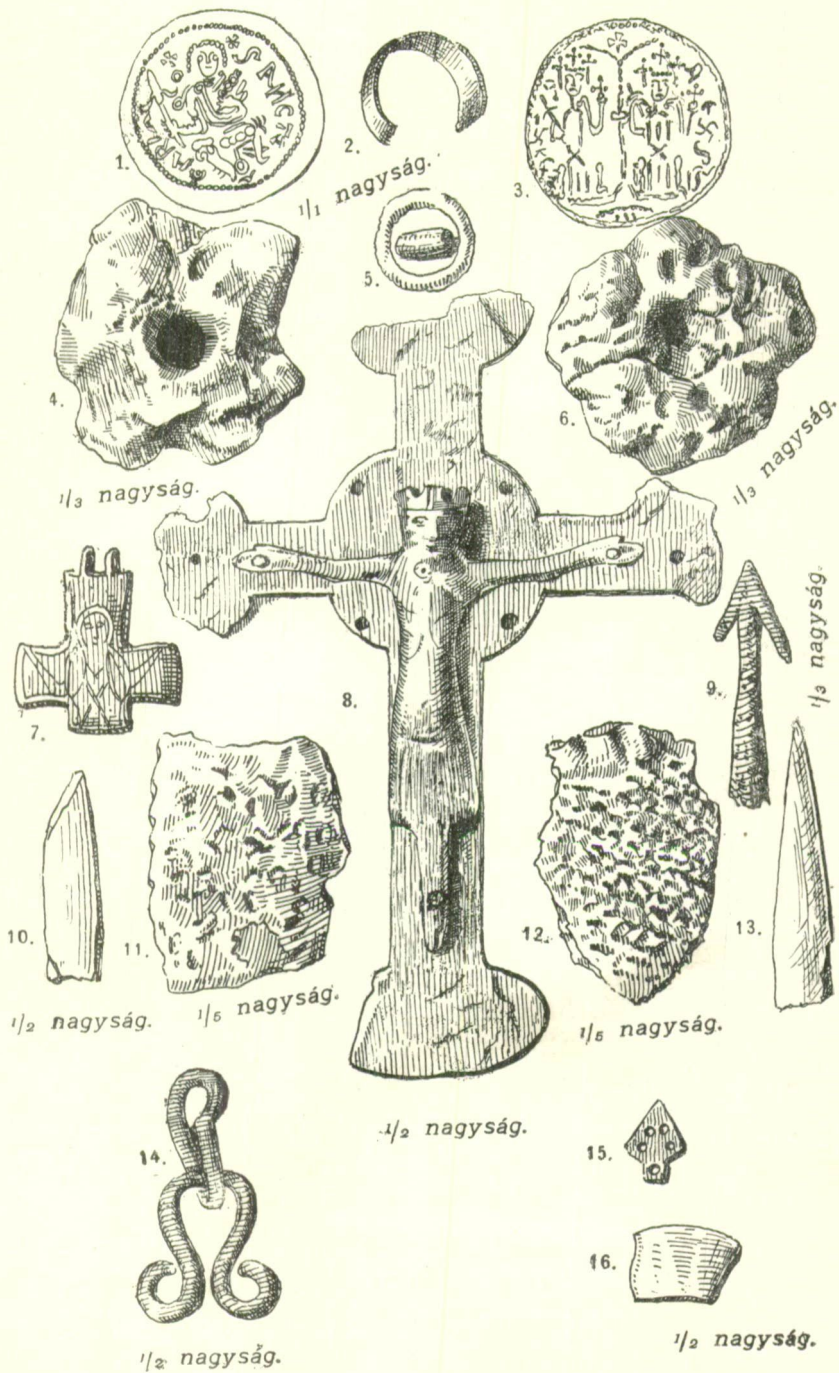
⁵ Orsz. lt. Dlt. 29489.

lakosainak, mint afféle vizen járó embereknek, hely ismeretét törvénykezések alkalmával sűrűn vették igénybe, mert midőn a csanádi káptalan Szentiványi Mihályt Szent-Király birtokába | 1462 a vásárhelyi uradalmi tisztek óvása daczára is beigtatja, utasításul kapja, hogy királyi embert Gorsárol, vagy Kopáncsról állítson elő, t. i. az utóbbi falu nemesei közül Simont, vagy Boldizsárt, vagy Osvátot szólítsa fel, hogy annak társaságában menjen ki a hely színére.¹ Ezeken kívül még Vincze Imrét, kinek felesége Veronika, fia pedig Benedek pap volt, ismerjük a faluból. Ez a Vincze Imre Rét-Kopáncson és Kéktó-Ráróson levő családi birtokait három telek vásárhelyi földért a Dócziakkal elcserélte.² | 1481

A falu belterülete a leletek tanusítása szerint Técsi József ügyvéd földének partos részére esik, a vasúti 89.-ik órháztól vezető csatorna keleti oldalától mintegy 200 lépésnyire, a N. Szabó Pál földje szomszédságában. Az itteni dombot hitták temetőnek, melyet a víz régen sem vett fel. Nev. tulajdonos szivességéből innét IV. István, Imre és II. Lajos királyok érmei, bronz könyvcsett, vas nyíl-csúcs köpűvel, bronz gyűrű és kapocs-fej áttörő diszítéssel, agyag háló-súlyok, egy pár kapocs, csont és fém-lemez darabok s egy románkori bronz feszület jutottak régiség-tárunkba. Az egykori templom alapja után azonban Oláh Imre tanár itt és a Szabó-féle szom-

¹ A csanádi káptalan egykorú bizonyítványa a gróf Károlyi nemz. bpesti ltárában, 36. fiók, 25. sz.

² Borovszky szives közlése a gr. Erdődy ltrból, és ugyan annak Csan. vm. tört. II. 219.

32. sz. Kópáncsi leletek a középkorból.

szédes területen 1894. és 1895-ben hiába ásatott, mert ez alkalommal néhány jelentéktlenebb tárgyon kívül csak egy IV. Béla-féle érem került elő a föld alól.

Korhány falu.

Korhán 1471	Chorthan 1475	Korhám 1752
Chorthan 1471	Korhan 1499	Korhány 1807

Ily nevű helyek Békés, Pest, Arad és Bihar megyék területén is találhatóak. Gyula város tartozékai voltak péld. Egész-korhan, Kéth-korhan,¹ Kecskemét, Nagy-Körös határában e földirati név (Horhán, Horbán változatokkal) szintén többszörösen fordul elő.² Hornyik e szó értelmét szállás-sal magyarázza, holott az a kun kurgan (halom)³ szó magyarosított alakja. Kurganok, egyenesen így nevezve, Lebediában, Oroszország déli kormányzóságaiban ma is nagy számmal találhatóak. Voltaképen azok földből hányt halmok,⁴ melyek alá a kunok s egyéb régi népek temetkeztek is.⁵

E munka általános részében kifejtettük, hogy e hely a maga kun nevét a hódi csata alkalmával itt hányt halmoktól nyerte, melyek 1280 azonban ma már nem léteznek.

¹ Anspachi levelek.

² Hornyik, Kecsk. tört. I. 203., 204.

³ L. gr. Kuun G., Codex Cumanicus. V. ö. Nagy Géza cikkével az Arch. ért. 1893. 105—117.

⁴ Danielewzski orosz író a Századokban, 1884. 529.

⁵ Kézai, M. krón. 20. Fejér, Cod. dipl. IV., II. 465.